

Asia: VN/1455/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välisen perhe- ja puolisosopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Luonnos hallituksen esitykseksi Suomen ja Yhdysvaltojen välisen perhe- ja puolisosopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Viite: Ulkoministeriön lausuntopyyntö 18.8.2025, VN/1455/2025

- 1 Sosiaaliturvaa koskevat säädökset Suomen ja Yhdysvaltojen välillä
 - Suomen ja Yhdysvaltojen välinen kahdenvälinen sosiaaliturvasopimus (SopS 85 ja 86/1992),
 - Suomen kansallinen lainsäädäntö
 - o Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa (AspSotUL 16/2019)
 - o Sairausvakuutuslaki (1224/2004)
 - o Muut Kelan etuuslait

Perhe- ja puolisosopimuksella ei ole suoraa vaikutusta julkishallinnon työntekijöiden (sopimuksessa ”virallinen työntekijä”) perheenjäsenten sosiaaliturvaoikeuksien määräytymiseen. Voimassa olevan sopimuksen (SopS 13/1996) päivittäminen siten, että henkilöllinen soveltamisala kattaa jatkossa myös Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusvoimien palveluksessa työskentelevien sotilashenkilöiden perheenjäsenet, ei muuta asiaa.

Seuraavassa avataan yllä mainittujen sosiaaliturvaan vaikuttavien säädösten vaikutusta Suomen ja Yhdysvaltojen välillä liikkuvien virallisten työntekijöiden perheenjäsenten sosiaaliturvaetuuksien määräytymisessä. Näkökulma on lähinnä henkilöön sovellettavan valtion lainsäädännön määrittämi-

nen. Sovellettava lainsäädäntö on perusteena oikeudelle hakea ja saada sosiaaliturvaetuuksia maasta, jonka lainsäädäntö tulee sovellettavaksi.

1.1 Yhdysvalloista Suomeen siirtyvät perheenjäsenet; oikeus Kelan etuuksiin

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen sosiaaliturvasopimus koskee vain rajoitetusti Kelan etuuksia. Yhdysvalloista lähetetyllä Suomessa työskentelevällä virkamiehellä ei ole sopimuksen eikä myöskään Suomen kansallisen lainsäädännön perusteella oikeutta Kelan asumisperusteisiin etuuksiin. Sama koskee heidän perheenjäseniään tilanteessa, jossa he eivät itse työskentele (AspSotUL 2 §).

Perheenjäsenen aloittaessa työskentelyn Suomessa sovelletaan häneen sopimusetuuksien osalta työskentelyvaltion eli Suomen lainsäädäntöä. Soveltamisalaltaan suppea sopimus tarkoittaa kansaneläke- ja perhe-etuuslakien soveltamista mutta ainoastaan, mikäli työntekijän katsotaan myös asuvan Suomessa. Tähän vaikuttaa eniten Suomessa oleskelun aiottu kesto. Eläkelakien soveltaminen aktiivi-sesti työskentelevään työntekijään tarkoittaa mahdolliseen tulevaan eläkkeeseen oikeuttavan asu-misajan karttumista.

Työntekijä-perheenjäsenen oikeus muihin kuin sopimuksen piiriin kuuluviin asumisperusteisiin etuuksiin ratkaistaan asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa säädetyn lain perusteella. Työntekijä-perheenjäsenellä on oman ansiotoimintansa perusteella oikeus sairausvakuutus-etuuksiin, mikäli hän täyttää työntekijän ansiotuloedellytyksen (AspSotUL 7 §, 800,02 € kuu-kaudessa). Sairausvakuutuksen etuuksia ovat mm. Kelan maksamat korvaukset lääkkeistä ja yksityisen terveydenhuollon kustannuksista, sekä sairaus- ja vanhempainpäivärahat.

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen sosiaaliturvasopimus ei sisällä määräyksiä sairaanhoitoetuuksista. Suomen kansallisen lainsäädännön perusteella oikeus julkisen terveydenhuollon palveluihin Suomessa perustuu kotikuntaoikeuteen. Tästä ratkaisun tekee Digi- ja väestötietovirasto.

Suomessa työskentelyä tai asumista koskevien edellytysten lisäksi Yhdysvaltojen kansalaisen oikeus Kelan asumisperusteisiin etuuksiin edellyttää voimassa olevaa oleskelulupaa.

1.2 Suomesta Yhdysvaltoihin siirtyvät perheenjäsenet; oikeus Kelan etuuksiin

Suomen ja Yhdysvaltojen välisessä sosiaaliturvasopimuksessa ei ole säännöksiä julkishallinnon työntekijän perheenjäsenenä Yhdysvalloissa oleskelevista perheenjäsenistä, joten heidän oikeutensa asumisperusteisiin etuuksiin perheenjäsenyyden perusteella määräytyy yksinomaan Suomen lainsäädännön perusteella. Heillä on kattavasti oikeus etuuksiin, (mm. sairausvakuutuksen etuudet, lapsilisä, äitiysavustus ja kansaneläkkeen asumisajan karttuminen).

Perheenjäsenen aloittaessa työskentelyn Yhdysvalloissa sovelletaan häneen sopimusetuuksien osalta työskentelyvaltion lainsäädäntöä. Tämä tarkoittaa sitä, että työskentelyn ajalta työntekijä-perheenjäsenelle ei kartu kansan- ja perhe-eläkkeen asumisaikaa. Muilta osin oikeus Kelan asumispe-rusteisiin etuuksiin jatkuu kansallisen lainsäädännön perusteella.

Sopimus ei sisällä määräyksiä sairaanhoitoetuuksista, joten pelkästään sopimus ei turvaa työntekijä-perheenjäsenen sairaanhoitoetuksia Yhdysvalloissa. Suomessa esimerkiksi lomalla käytäessä oikeus julkisen terveydenhuollon palveluihin tietyillä asiakasmaksuilla perustuu kotikuntaoikeuteen. Tästä ratkaisun tekee Digi- ja väestötietovirasto.

Yksikön päällikkö Mia Helle

Osaamiskeskuksen päällikkö Suvi Rasimus

Klemola Antti
Kansaneläkelaitos